

ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

Кафедра журналістики
Чернівецького національного
університету імені Юрія
Федьковича

Василик Л.Є.,
д.н.с.к., доцент,
завідувач кафедри
журналістики

Галузь знань

Спеціальність

Освітній рівень

06 журналістика

061 журналістика

бакалавр

Мета: студенти повинні розуміти та засвоїти основи висвітлення у ЗМІ правової / судової проблематики, розуміти суть презумпції невинності та дотримуватися збалансованості інформації при написанні репортажів із зали суду, отримувати та аналізувати інформацію від судової гілки влади, знати правила фото- та відеозйомки в залі суду, розуміти суть роботи прес-служби та прес-спікера суду, бути включеними в механізми реалізації/захисту прав людини.

Завдання. Сформувати у студентів розуміння професії судового репортера, навчити працювати з інформацією правового характеру; здійснювати накопичення, обробку та аналіз такої інформації; навчити працювати з відповідними джерелами інформації – суддями, прокурорами, адвокатами, прес-службами судів, представниками правозахисних організацій.

Сформувати у студентів вміння працювати з контентом, який журналісти отримують від інших правоохоронних структур – поліції, місць позбавлення волі, тож майбутні журналісти мають ознайомитися зі структурою пенітенціарної системи, основними засадами призначення покарання в Україні та світі, розуміти цінності прав людини, знати права та обов'язки засуджених, вміти давати оцінку фактам порушення прав людини в місцях позбавлення волі. Для цього вони повинні поглиблено засвоїти суть Національного превентивного механізму та розуміти аспекти діяльності Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (Омбудсмена).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- Структуру правової системи України.
- Основи судової реформи в Україні.
- Структуру механізмів захисту прав людини. Співвідношення правоохоронної та правозахисної діяльності, залежний та незалежний вид цієї діяльності.
- Специфіку роботи журналіста в приміщенні суду, в залі суду.
- Правила проведення фото- та відеозйомки.
- Правила інтерв'ювання судді та інших сторін судового процесу.
- Отримання документів судових справ.
- Доступ до рішень та вироків суду.
- Принципи та рекомендації ЄС щодо співпраці ЗМІ та судової гілки влади.
- Причини закриття судового процесу для ЗМІ.
- Специфіку роботи ЗМІ з правоохоронними органами.
- Роботу пенітенціарної системи та доступ ЗМІ до інформації.
- Практику Європейського суду з прав людини в аспекті висвітлення у ЗМІ судової інформації.

- Поняття покарання, його мету та юридичну модель покарання.
- Європейські та вітчизняні стандарти відбування покарання.
- Особливості перебування засуджених у місцях позбавлення волі.
- Історію відміни смертної кари в Україні та світі.
- Особливості співпраці із співробітниками пенітенціарних закладів. Моніторингові програми НПМ.
- Механізм пробаційної служби.
- Етичні та правові аспекти підготовки матеріалу на правову / судову / правоохоронну / правозахисну проблематику.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

- Працювати з інформацією правового / правоохоронного / правозахисного характеру.
- Отримувати доступ до такої інформації.
- Подавати інформаційні запити до правоохоронних органів та судів.
- Оскаржувати недоступ до інформації.
- Вести фото, відеозйомку судових засідань.
- Готувати якісний контент на правову / правоохоронну / правозахисну проблематику.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3 кредити Змістових модулів – 2 Індивідуальне науково-дослідне завдання Загальна кількість годин – 78,5 д.ф.н / 19,7 з.ф.н. Тижневих годин для денної форми навчання: 4 год.	Галузь знань Журналістика Напрямок підготовки 061, журналістика Спеціальність (професійне спрямування): – Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Основи висвітлення правової проблематики в журналістиці	
		Рік підготовки	
		3-й	3-й
		Семестр	
		5-й	5-й
		Лекції	
		16 год.	6 год.
		Практичні / семінари	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60	80
		Індивідуальні завдання:	
		4 год.	4 год.
		Вид контролю:	
		іспит	іспит

1

МОДУЛЬ 1. СУДОВА СИСТЕМА В УКРАЇНІ. РОБОТА ЖУРНАЛІСТА З ІНФОРМАЦІЄЮ ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ**Тема 1. Судова журналістика.**

Предмет навчальної дисципліни. Огляд літератури з курсу. Співвідношення правової, судової, правоохоронної та правозахисної проблематики. Місце правової проблематики у ЗМІ. ЗМІ і суди: взаємосприйняття та шляхи подолання взаємної упередженості. Демократичні стандарти взаємодії судів та ЗМІ. Рекомендації ООН. Стандарти відносин судів та ЗМІ.

Тема 2. Онтологія прав людини.

Держава як гарант прав людини: обов'язок влади та правоохоронців. Сучасна концепція прав людини. Стандарти ООН та ЄС про права людини. Європейський суд з прав людини. Механізми захисту прав людини в Україні. Адвокаційні кампанії та становлення адвокаційної журналістики. Право на справедливий судовий розгляд. Презумпція невинуватості. Визначення презумпції невинуватості. Розголошення імені учасників судового процесу. Повідомлення про дії, які є злочином. Механізм оскарження порушень.

Тема 3. Судова система в Україні.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» як регулятор діяльності судочинства. Структура судової системи в Україні. Реформування судової системи. Громадська рада доброчесності. Антикорупційний суд. Прозорість правосуддя. Декларації суддів та відповідальність за корупційні дії.

Тема 4. Доступ журналістів на судові засідання.

Доступ до приміщення суду. Доступ до адміністративних судів, цивільних судів, кримінальних процесів, господарських процесів. Правомірність рішення судді про закритий судовий розгляд. Можливості його оскарження. Правила поведінки журналістів на судовому засіданні.

Тема 5. Фото- та відеозйомка.

Фіксація в приміщенні суду. Фіксація в залі судових слухань. Використання портативної та стаціонарної апаратури. Пряма трансляція. Захист свідків та потерпілих. Доступ до судових рішень та матеріалів судового процесу. Способи доступу до судових рішень. Як отримати матеріали судового процесу.

Тема 6. Журналісти та учасники судового процесу.

Технологія збору інформації. Журналісти та судді. Етичний кодекс судді. Інтерв'ю із суддею. Що журналістові важливо знати і брати до уваги, спілкуючись з суддями та працівниками суду? Планування інтерв'ю. Підготовка до інтерв'ю. Процес інтерв'ю. «Експрес-інтерв'ю». ЗМІ та потерпілі і свідки. Преса і адвокати. Позиція державного обвинувачення та суд присяжних.

Тема 7. Правові ризики судової журналістики.

Ризики плямування честі та гідності: поширення неправдивих чи викривлених відомостей (дифамація). Ризики втручання в приватне життя: поширення правдивих даних персонального характеру про приватну особу. Дії, що зачіпають законні інтереси сторін чи судді. Комерційна таємниця. Державна таємниця.

Тема 8. Робота прес-секретаря суду (прес-аташе).

Спілкування зі ЗМІ. Прес-кит для преси. Заходи в суді для журналістів як спосіб покращення комунікації. Кризова комунікація та вирішення проблеми. Резонансні судові процеси. Положення про прес-центр судової влади в Україні. Зразок комунікаційної стратегії суду. Європейський досвід підтримання зв'язків з громадськістю в судах. Рекомендації щодо спілкування із представниками засобів масової інформації.

Презентація та захист творчої роботи.

Тема 1. Специфіка роботи журналіста та поліції.

Правоохоронна суть нової української поліції. Успіхи та ризики реформування поліції. Права затриманих. Права громадянина при затриманні та перебування в органах поліції. Правила проведення обшуку. Порядок оскарження дій поліції. Допуск журналістів до об'єктів поліції. Робота прес-служб поліції. Ювенальна поліція. Поліцейські омбудсмени. Адвокаційні кампанії проти катувань та дискримінації з боку поліції. Окремі питання криміналізації осіб секс-бізнесу та наркозалежних. Злочини на ґрунті ненависті в Україні.

Тема 2. Фіксація дій правоохоронців на фото та відео та її правове регулювання.

Закон України «Про поліцію». Наказ «Про вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації». Підстави втручання силовиків у діяльність журналіста. Правила проведення обшуку у редакції. Оскарження неправомірних дій представників силових структур.

Тема 3. Пенітенціарна система та ЗМІ.

Місця несвободи в Україні та місця позбавлення волі. Створення Незалежного превентивного механізму щодо недопущення порушень прав людини в місцях несвободи (НПМ). Модель «Омбудсман+». Моніторингові звіти як джерело інформації для ЗМІ. Вимоги до особи монітора. Способи моніторингу місць несвободи. Чек-лист. Щорічний звіт Омбудсмена. Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань.

Тема 4. Особливості висвітлення питань дітей, які перебувають у конфлікті з кримінальним законодавством.

Ювенальна юстиція в Україні. Становлення в Україні пробаційної служби. Організація роботи з дітьми та молоддю, яким призначено покарання без позбавлення волі. Спеціальні вимоги та правила підготовки матеріалів про жінок, жінок з дітьми, людей з інвалідністю, наркозалежних та інших з числа вразливих соціальних груп в закладах неволі / місцях позбавлення волі. Права людини та засуджені до довічного ув'язнення.

Тема 5. Взаємодія ЗМІ з правозахисними організаціями.

Базове поняття правозахисної організації, функції та ролі в українському суспільстві. Види правозахисних організацій. Інформаційні ресурси правозахисних організацій. Ризики та особливості висвітлення інформації про правозахисну діяльність.

Презентація та захист творчої роботи.

Рекомендована література та джерела

1. Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів (Асоціація УМДПЛ). Сайт. Бібліотека. Режим доступу: <http://umdpl.info/>.
2. Взаємодія з поліцією у зоні проведення АТО: практичний poradnik / Батчаєв В. К. – К. : Асоціація УМДПЛ, 2016 р. – 96 с.
3. Відкритість судових процесів: українська практика і міжнародні стандарти // <http://osvita.mediasapiens.ua/material/3603>.
4. Катування та жорстоке поводження з дітьми в Україні. Харків, 2013. 136 с.
5. Катування та неналежне поводження з дітьми, які перебувають в конфлікті з законом в Україні. Харків, 2013. 23 с.
6. Кодекс поведінки монітора мобільної групи з моніторингу забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ. – ХІСД, 2007 р. – 32 с.
7. Кримінальний кодекс України.

8. Кримінально-виконавче законодавство України.
9. Малінін В. Засуджені до довічного ув'язнення мріють вийти на свободу // Дзеркало тижня. – 2002. – 31 серпня. – № 33 (408).
10. Мобільні групи з моніторингу забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності ОВС: Практичний посібник. – Харків, ХІСД, 2006 р. – 360 с.
11. Національний превентивний механізм в Україні (сайт). Режим доступу: <http://www.npm.org.ua/>.
12. Національний превентивний механізм в Україні. К., 2015.
13. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досуд. розслідування). Науково-практичне видання / Крапивін Є. О. – Київ : Софія-А, 2016. – 120 с.
14. Пенітенціарна система та права людини: правовий посібник / Федорук О.О., Яковець І.С., Бондаренко О. А. – К. : Асоціація УМДПЛ, 2016 р. – 256 с. Права людини в діяльності української поліції – 2016. Науково-практичне видання / Упоряд. та ред. Крапивін Є. О. – К. : Софія-А, 2017 р. – 304с.
15. Права дитини в закладах соціальної реабілітації в Україні. К., 2013. 56 с.
16. Права людини за ґратами: практичний посібник / Федорук О.О., Яковець І.С. – К. : Асоціація УМДПЛ, 2016 р. – 256 с.
17. Права людини у діяльності міліції: Навчальний посібник/ Кол. авт., за заг. ред акад. АПрН України, д-ра, юрид. наук, проф. О.О. Погребного та співголови Харківської правозахисної групи канд. техн. наук Є.Ю. Захарова. - Харків: вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2006. – 216 с.
18. Презумпція невинуватості та право на справедливий судовий розгляд.
19. Протизаконне насильство в органах внутрішніх справ: Соціологічний та історико-правовий аналіз/Кол. авторів; за заг. ред. О. Ярмиша. – Харків: Видавництво НУВС, Харківська правозахисна група, 2005 – 212 с.
20. Радов Г. Персонал и взаимодействие тюрьмы и общества // Інформаційний бюлетень харківської правозахисної групи. – 2002. – 15 листопада.
21. Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН от 9 декабря 1998 года «Свод принципов защиты всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме» (Джужа О.М., Моїсєєв Є.М., Василевич В.В. та ін. Кримінологія: Навчально-методичний посібник/ За заг.ред. О.М.Джужи. – К.: Атака, 2003. – 400 с. – С.386-397).
22. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № REC (2003) 13 «Про надання інформації щодо кримінального судочинства через засоби масової інформації», ухвалена Комітетом міністрів 10.07.2003 р.
23. Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження / [І. Бекешкіна, Т. Печончик та ін.]; під заг. ред. Т. Печончик. – Київ, 2017. – 308 с.